

Heli Koski, ETLA

8.11.2022

Asia: HE 172/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Etlalta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta. Ehdotetussa lakiluonnoksessa yrityskauppojen ilmoituskynnystä muutettaisiin siten, että jatkossa KKV:n tutkittavaksi tulisivat kaikki yrityskaupat, joiden osapuolten yhteenlaskettu Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 100 miljoonaa euroa ja vähintään kahden osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää 10 miljoonaa euroa. Ehdotettu kilpailulain muutos ei sisällä KKV:n ehdotusta lisätä lakiin otto-oikeus eli tarjota kilpailuviranomaiselle mahdollisuus ottaa tutkittavaksi myös liikevaihtorajojen kynnysarvot alittavia yrityskauppoja.

Yrityskauppojen ilmoituskynnystä laskeva esitys kilpailulain muutoksesta on oikeansuuntainen. Vaikkakin yrityskaupat ovat osa toimivaa markkinataloutta ja parhaimmillaan sulautumiin liittyy synergiaetuja ja tehokkuuden paranemista, ne lisäävät myös markkinoiden keskittymistä. Täten yrityskaupoilla voi olla haitallinen vaikutus kuluttajiin uusien tuotteiden ja palveluiden valikoiman pienentymisen, laadun heikkenemisen ja hintojen nousun kautta. Nykylainsäädännön puitteissa ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jää yrityskauppoja, joista seuraa markkinoiden haitallista keskittymistä ja haittaa kuluttajille. KKV:n laskelmien mukaan ehdotettu lakimuutos auttaisi ehkäisemään noin 4-6 kilpailulle haitallista yrityskauppaa vuosittain, ja lisäisi kuluttajahyötyä noin 50-67 miljoonaa euroa vuodessa ylittäen selvästi lakimuutoksen arvioidut hallinnolliset kustannukset yrityksille ja viranomaisille. Lisäksi kilpailullisten markkinoiden säilyttäminen usealla toimialalla todennäköisesti edesauttaa tuottavuuden kasvua.

Ehdotettu kilpailulain muutos ei kuitenkaan tarjoa kilpailuviranomaiselle riittäviä valtuuksia puuttua kilpailulle haitallisiin yrityskauppoihin. Otto-oikeuden jättäminen lakimuutoksen ulkopuolelle ei anna KKV:lle mahdollisuutta puuttua kilpailulle haitallisiin liikevaihdon kynnysarvot alittaviin yrityskauppoihin. Kilpailulain muutos ei myöskään huomioi digitaalisten markkinoiden erityispiirteitä. Digitaalisilla markkinoilla ja erityisesti nuorten yritysten kohdalla liikevaihto ei useinkaan ole hyvä mittari yrityksen kilpailupotentiaalille ja (tulevalle) markkina-arvolle. Euroopan fragmentoituneilla markkinoilla yritykset skaalautuvat tyypillisesti hitaammin kuin Yhdysvalloissa tehden pienistä ja nuorista, potentiaalisesti kilpailua markkinoista ja markkinoilla tulevaisuudessa lisäävistä teknologiayrityksistä helppoja ostokohteita.

Taloustieteellisessä kirjallisuudessa on tunnistettu kilpailun kannalta erityisen ongelmalliseksi suurten teknologiayritysten yritysostot, joiden tavoitteena on eliminoida mahdolliset tulevaisuuden kilpailijat tappamalla niiden innovatiiviset tutkimus- ja kehityshankkeet jo ennen kuin niiden uudet tuotteet tulevat markkinoille (kts. esim.

Cunningham ym., 2020). Yrityskaupan jälkeen ostaja lopettaa kilpailevan tuotekehitysprojektin ja kerää markkinoilta monopolivoitot omasta tuotteestaan. Tällaisia yritysostoja, joilla yritys estää mahdollisen tulevan kilpailun ja oman tuotteen syrjäytymisen markkinoilta kutsutaan tappajaostoiksi. Lisäksi teknologiajättien yritysostot voivat luoda ns. kuolemanlaakson markkinoille tuleville yrityksille, ts. vähentää sijoittajien halukkuutta investoida uusiin teknologiayrityksiin ja täten niiden markkinoille tuloa (Kamepalli ym., 2020). Etlan tutkimus tarjoaa näyttöä kuolemanlaakso -vaikutuksesta: digijättien yritysostot ovat vähentäneet uusien yritysten markkinoille tuloa ja niiden saamia pääomasijoituksia sekä Yhdysvaltain että EU-alueen markkinoilla (Koski ym., 2020).

Pieniin, innovatiivisiin yrityksiin kohdistuvat yritysostot voivat vähentää merkittävästi kilpailua innovaatioilla sekä uusien kuluttajajohdte lisäävien kilpailullisten markkinoiden kehittymistä. Pitkän aikavälin negatiiviset vaikutukset kuluttajien hyvinvointiin voivat olla huomattavia.

Otto-oikeuden käyttöönottoa olisi syytä harkita uudelleen, ja lisäksi miettiä vaihtoehtoisia tapoja kohdentaa yrityskauppavalvontaa potentiaalisesti kilpailulle haitallisiin pienten innovatiivisten yritysten ostoihin. Yrityksen suuri myyntihinta suhteessa sen liikevaihtoon on eräs mahdollinen merkki siitä, että ostokohde on merkittävä kilpailullinen uhka ostajalle ja että yrityskaupan toteutuminen vähentää kilpailua huomattavasti. Esimerkiksi käyttämällä Saksan ja Itävallan tapaan kauppahintaan perustuvia kynnysarvoja liikevaihdon lisäksi yrityskauppojen ilmoituskynnysten määrittelyssä olisi mahdollista saada tällaisia potentiaalisesti kilpailullisesti haitallisia yrityskauppoja valvonnan piiriin. Valvontaa voitaisiin kohdentaa erikseen suurimpien yritysten ostoihin antamalla KKV:lle mahdollisuus puuttua suurimpien ostajayritysten yrityskauppoihin, ts. asettamalla lisäksi ostajan kokoon perustuvat kynnysarvot.

Tällaisilla otto-oikeuden käyttöön tehtävillä rajauksilla voitaisiin myös selkeyttää yrityskauppavalvonnan kohdentumista ja minimoida yrityskauppoja suunnittelevien yritysten epävarmuutta KKV:n tutkimuksen kohteeksi joutumisen suhteen. Ennustettavuutta lisäisi myös ehdotettu määräaika otto-oikeuden käytölle.

Lähteet

Cunningham, C., Ederer, F., and Ma, S. (2021). Killer acquisitions. *Journal of Political Economy*, 123(9): 649-702.

Kamepalli, S. K., Rajan, R, and Zingales, L. (2020). Kill Zone. NBER Working Paper 27146, University of Chicago.

Koski, H., Kässi, O. and Braesemann, F. (2020). Killers on the road of emerging start-ups – implications for market entry and venture capital financing. Etla Working Papers No 81.